

Winkelried

El primer pas ~~transcendentament~~ greu d'aquesta nova fase, fou abandonat l'alegre i assolellada cambra de la rue de Rhône. No tenia diners per pagar-la i madame Langenbach, vella i malalta, es refiava per viure del que guanyava amb el lloguer de les habitacions. Jo, malgrat tots els fracassos i trompades que il·lustraven la meva tormentada i difícil existència, seguia fidel als meus vicis: menjar cada dia, poc o molt, jeura en un jaç més o menys confortable i pagar els meus deutes.

Madame Langenbach no hi tenia cap culpa i jo no volia perjudicar-la. Vaig haver d'anunciar-li que a la fi del mes deixaria la cambra; aquella cambra ~~alegre i assolellada~~ que tant m'agradava. No vol dir que el preu fos ~~massa alt~~ ^{excessiu}, era, simplement, que jo no podia pagar ni aquell preu ni un altre. El total dels meus ingressos era de sis francs setmanals: els quatre que em ~~pagava~~ ^{procurava} Monsieur Velleman per la meva ~~col·laboració~~ i els dos que em pagava una ~~francesa~~ ^{alumna} - l'altra havia retornat a França - muller d'un funcio-

nari del B.I.T. Aquesta francesa es deia Margarida Berthet o un nom semblant - D'això fa més de trenta anys i jo no li deia mai madame B o madame X. sinó simplement Iris. - Era una dona intel·ligentíssima amb un temperament fogós i sensual i una cultura literària extensa. El nom suau i candorós: Margari-^{te} no harmonitzava amb ella. Iris, que jo havia conegut a casa dels d'Ingouville, em va demanar lliçons de castellà. Afegí que només en volia una ~~set~~ setmana i no podia pagar-la més de dos francs. Però em donaria berenar, un bon berenar que em permetria estalviar el sopar. - Ella no sabia que jo, poques vegades sopava.

Naturalment, jo havia acceptat, Hi anava regularment, i, no menys regularment, conversava amb Iris, berenava i cobrava els dos francs. Iris era una bona alumna. Aviat va ésser capaç de llegir, assaborir e traduir en francès les Novelas Ejemplares de Miguel de Cervantes. Amb sis francs per setmana, ^a com únic ingrés, jo podia tot just menjar per a no morir-me de gana però no podia aixoplugar-me enlloc ni en un asil nocturn on no era per-

més passar més d'una nit. Ja podeu imaginar com la qüestió em preocupava i com no deixava de parlar-ne amb els meus amics. Cap d'ells no tenia lloc ni ganes d'allotjar-me i la fi del mes s'acostava. Jo sabia que Madame Langenbach no em ^{tiraria al carrer} ~~treuria de casa~~ però a partir del primer de mes, jo contrauria un deute amb ella, deute que no sabia com pagar perquè encara que no parava de cercar treball, de treball no en trobava. No m'hauria fet res posar-me a servir o acceptar feines domèstiques. Em vaig presentar a les agències on llogaven minyones i dones de fer feines. Però jo ja no tenia vint anys i el meu aspecte natural no presentava gaires garanties de resistència física. La meva alçada neta, és d'un metre cinquanta set, i llavors no pesava ni cinquanta quilos. Fisicament no podia competir amb les revingudes suïsses-alemanyes ni amb les italianes del nord, sanes, forçudes i ben plantades. Havia trobat un verduler italià que em llogava perquè li fes la correspondència comercial amb Espanya. Però en tenia tan poca de correspondència, que em ~~vaia~~ pagar ^{va} amb un grapat de verdures o fruites fetes malbé i m'ocupava molt de

temps perquè també volia que servís els clients entre carta i carta. Resumint: el verduler i jo vam partir peres.

Entre els meus amics ginebrins els qui jo freqüentava més eren el d'Ingouville. Julieta era una dona encisera molt acollidora i sociable. ^{hi anava} a casa seva, cada dia cap el tard. S'hi aplegaven una colla d'artistes amics del noi. Guy era un tipus d'home corporalment perfecte, alt, ros, elegantísim, Parlava molt bé el francès amb un lleuger accent anglès que imprimia a la seva conversa, original i variada, un gra de sal molt escaient. Aquest mi-nyó tenia un estudi a la rue Winkelried que compartia amb Jean Van Berchem. Tots dos eren pintors i força remarcables encara que ni l'un ni l'altre no parlaven mai de les seves obres segurament perquè no els semblava de bon to i també per l'horror que tenien a vendre-les. Es sentien massa grans senyors per caure en aquesta vulgaritat pròpia de plebeus. Ells, de plebeus i vulgars no en tenien res. Nobles de naixença, sense fer-ne mai gala! Guy, segons la seva mare, descendia d'una antiquíssima família d'origen normà, un membre

de la qual havia acompanyat Guillem, el Conqueridor, a la conquesta d'Anglaterra. Jean Van Berchem, de tipus fort i rabassut, descendia de Maria Tudor reina d'Anglaterra, esposa casual i política de Felip segon d'Espanya. La ~~mare~~ ^{de Jean Van Berchem} era una Necker neta o besneta del cèlebre ministre de finances de Lluís XVI. Aquests dos homes, descendents o no de Guillem el Conqueridor i de Maria Tudor, sobrenomenada la sanguinària pels protestants, en aquell desemperat moment de la meua vida, es van contituir en salvadors meus.

M'oferiren l'estudi de la rue Winkelried que compartien, L'oferiment venia acompanyat d'un gest simple d'indiferència. No com aquell que es sacrifica per amistat o caritat sinó com aquell qui allarga un paquet de cigarretes a un amic perquè en prengui un. Segons deien, n'estaven tips d'aquella golfa. Temps ha que ^{an} cercaven una altra però encara no l'havien trobada. L'estudi de la rue Winkelried el pagaven per trimestres avançats i per sort meua, acabaaven de pagar el darrer.

Em vaig acomiadar de madame Langenbach i de Margot, vaig dir un trist adéu a la meva cambra neta i asolellada i, amb les meves quatresendergues a coll, m'enfilava a la golfa que feia d'estudi als dos aristocràtics pintors. En prenia possessió amb l'ànim decaigut i unes llàgrimes rebels que s'obstinaven a eixir dels meus ulls.

O Winkelried nº 4, golfa, o un banc públic - suposant que els gendarmes m'hi deixessin estar.

L'estudi era dalt de tot d'un vell i atrotinat edifici sota teulada, no destinat a ésser habitat, ^{refugi de} ~~sino pels~~ mals endreços i ~~des~~ rates.

Antigament era taller de rellotgeria. D'aquella època llunyana, el taller de Winkelried conservava un rengle de finestres dites de guillotina: sis en una habitació, quantre en l'altra, per on entrava la claror nord, escàsca i grisa. A rampeu de les obertures, tot el llarg de la paret, corria una canonada de gas inutilitzada. Les esmentades finestres obrien a un celobert. També hi obria la part del darrera de "l'Hotel ~~des~~ Bergues"

on solien allotjar-se els diplomàtics estrangers. Aquest cèlebre hôte! estava molt ben situat, de cara al Ròdan i a "L'Ile Rosseau" mentre les dependències i les cuines veïnejaven amb el vell casalot de Winkelried, 4.

El carrer Winkelried era curt, estret i fosc. Desembocava a una placeta, i igualment fosca i malolent de la qual he oblidat el nom.

L'estudi es composava de dues habitacions independents ja que hom podia entrar en qualsevulla de les dues, sense passar per l'altra, directament des del replà.

Les finestres de guillotina no tenien porticons, alguns vidres eren trencats i substituïts per papers clavats amb xinxetes.

En una de les habitacions hi havia aigua corrent, un minúscol rentamans i un fogonet de gas.

El water es situava fora del taller, al replà de l'escala, i la porta d'entrada no es tancava de cop sinó amb ~~un simple~~ pany i clau com la de les cambres.

Joan Van Berchem i Guy d'Ingpuville hi pintaven, cadascú en el seu taller, hi rebien visites, algunes bastant especials, hi celebraven festes més o menys orgiaques.

En abandonar l'estudi de Winkelried, els dos pintors m'hi van deixar alguns mobles: un divà a cada habitació, un, el que m'era destinat en qualitat de llit, amb una manta i una gran vànova embotida de llana, coixins i cobrellit de vellut; dues taules: una rodona, de bona fusta, estil renaixement, una altra ^{de} amb capsalera amb prestatges per posar llibres i una horrible cadira tapissada amb les flors de lis ~~deis Borbó~~, la qual devia procedir del Palau Necker. Després d'haver estat rebutjada, per tots els descendents de l'il·lustre ministre borbònic, la cadira havia anat a raure a l'estudi de Jean Van Berchen, a Winkelried. El jovial i trempat nét o besnét ^{de} ~~de~~ Necker, em va advertir que l'us obligatori d'aquella horrible cadira - No n'hi havia cap més a l'estudi - era el preu d'aquells tres mesos d'estada que em regalaven. El pagament

que m'exigien els dos pintors era: seure ~~en~~ ^{en} la cadira borbònica o romandre ~~en~~ ^{la tela}.

També m'hi van deixar el fogonet de gas, una vella tetera i dues tasses. Un racó de l'estudi servia de cuina i restava dissimulat per un vellíssim paravent descolorit, la roba del qual penjava a trossos. De les parets, en altres temps pintades d'un color rosa, ara també descolorides i clivellades, cobertes de taques de totes mides i colors, hi penjaven alguns paisatges; aquarel·les o olis de Van Berchem.

També hi havia un parell de llençols que els pintors m'abandonaven junt amb el parament general. ^{Ja em i Guí} ~~Ells~~ sabien que els llençols hi eren però ignoraven en quin estat es trobaven: tan amarats de brutícia que ja s'havien encatronat i s'aguantaven drets i rígids. Segurament la tela d'aquest llençols havia estat algun dia, blanca, llavors que jo els heredava, ^{la tela} era de color de cigró, i la ferum que se'n Exhalava ^{en} ~~era~~ ^{una ferum} nauseabunda.

La primera nit vaig jeure directament sobre del matalàs, el qual no oferia gaires més garanties de netedat - potser encara menys que els llençols - Aquels lleçols, Guy me'n va assabentar més tard, havien servit a un subdit italià ^{que s'amagava} ~~perseguit per la justícia~~. El motiu pel qual ~~l'italià era encaçat per~~ la policia helvètica ^{encalçava l'italià,} jo no l'he sabut mai, ni ^{ganes.} ~~me interessava saber-ho~~. L'altre motiu, és a dir per què els dos aristòcrates protegien ^{el delinquent.} ~~l'italià~~, és facil d'imaginar: l'italià pertanyia a la mateixa confraria que els dos pintors: la poderosa massoneria ~~dels~~ ^{del vicí.} ~~inverts~~ a la qual els meus amics romanien ~~estretament~~ fidels. D'altra banda, tant el descendent de Maria Tudor com el del company de Guillem el Conqueridor, sentien un profund menyspreu envers l'ordre i la moral socials en general i envers la moral sexual, en particular. Vull dir que un delinquent de dret comú podia formar part de la confraria mentre acatés les lleis més o menys secretes d'aquesta confraria, la dels invertits cantonals de la qual, tant Jean com Guy, ^{*} figuraven ~~en qualitat~~ de ~~espedevanters.~~ ^{com a membres.}

A Winkelried jo no hi vivia sola, M'hi acompanyaven una colla de ratolins i algunes aranyes - Per a les mosques, les xinxes i els escarabats ja feia massa fred. Per als dos pintors també hi hauria fet massa fred si haguessin tractat de viure-hi. ~~Els~~ ^{Jo i Yeen amb alguns amics,} només hi anaven a estones ^{de luxúria} i durant aquestes estones esquivaven el fred a força d'alcohol i ~~de~~ ^{de} ~~trampes~~.

Només els ratolins i jo erem capaços d'aguantar les baixes temperatures d'una tardor humida, ventejada i boirosa. Ens havíem fet molt amics. Considerant la necessitat vital que les bestioles tenien de menjar, demostrada una i altra volta per l'obstinació que posaven a foradar la paperina de l'arròs, escampar-me'l i porquejar-me'l ^{i també} ~~rosegant~~ el formatge i el pa, ^{vaig comprendre que calia portar-à-hi els simpàtics bestioles} els vaig abandonar l'únic armari de la casa, un rebostet que ~~jo~~ ^{emportat} havia ~~improvisat~~, on hi desava l'arròs, el pa, el formatge i les patates. ~~Vist que els ratolins i jo usavem la mateixa llei d'aliments,~~ ^{que coques} Vaig traslladar els meus a una mena de taquilla que existia entre els dos tallers ~~font servir de rebost el petit espai que deixava~~ ^{sorta en} el gruix de la pa-

ret. ^{mitjana} L'esmentada taquilla s'obria per les dues bandes i els treballadors rellotgers dels temps antics, la devien usar per alguna maniobra administrativa. ~~Normalment~~ jo destinava una petita part de les meves ^{escasses} provisions als ratolins. Per a ells, l'armari, per a mi la taquilla. Els animalons eren intel·ligents. Tot seguit van comprendre amb quina mena d'ésser humana se les havien ^{a l'hora -} avinentesa que no va copsar mai cap membre de la meua família política. Eren uns ratolins altament civilitzats i sociables. No s'esquitllaven mai empostissat enllà. ^{Hi} Caminaven ^{amb mesurades passes} (i fins s'aturaven a mirar-me. Tenien uns ulls foscos i brillants i una manera especial de girar el cap per escoltar l'esgratiny de la ploma damunt el paper, el fregadís de les fulles del llibre que jo llegia colgada al llit.

Quan algun malvat veí dels pisos de baix els emmetzinava, venien a morir a casa, prop meu, en companyia de l'únic amic humà que posseïen. Jo, aquell dia, em sentia un poc més desolada que els altres: oïa els grinyolets agònics, veia les convulsions de la mort i finalment el petit

cos immòbil de l'animalet mort. I encara calia recollir-lo amb la pala i llençar-lo al water.

Ho feia amb un nus a la gola i les dents ben serrades.

Per a més pega al meu flamant estatge de Winkelried hi havia un porter. A Suïssa, els porters no s'estan a la porta d'entrada de l'edifici tafanejant el que passa a casa dels veïns, esbrinant què entra i qui surt dels apartaments o fent de recaders, d'ajudants i col·laboradors dels estadants. En un dels apartaments de l'edifici, generalment el de l'últim pis, hi viu la portera o porter amb els quals no us cal tenir cap tracte directe ~~Si no ho voleu. No sé exactament el que hi pintava a Winkelried 4, aquell home. Només sé que era el pitjor en el seu gènere.~~ *repulsiu, repalent.* La seva pinta era de trabucaire. S'allotjava en el segon pis del ruïnós, brut i pudent edifici. Aviat ~~aquell home~~ *nos-* va mostrar la seva evident ~~en-~~ *tipat* al grup de bohemis que freqüentaven ~~el meu~~ *els bohemis* estudi. ~~El~~ no haurien hagut esment d'aquella miserable existència, ~~Si~~ *Si* el porter no se'ls hagués posat al davant. Els esperava a l'escala, i fos qui fos el qui pujava o

baixava de l'estudi se li encarava per fer-li retrets de totes menes. Com que no sabia què dir els acusava de fer fressa, d'escampar burilles a l'escala., de deixar fang pels graons... Naturalment no aconseguia sinó fer-los riure. Penso que això era el que més l'exasperava. Entre els menys esporuguits i més ^{jocosos} ~~halecos~~ de la colla, figurava el pintor Frank Chabry: Prim, esvelt amb cara llarga i estreta, pigada des del front al mentó, els cabells color de pastanaga, l'expressió ^{burleta} ~~agustada~~ i ^{agustada} ~~decebrada~~. ^{Frank} Era francès de naixença però empeltat de cors, d'irlandès i d'helveta. Els avis procedien de França, d'Irlanda, de ^{Costa} Còsega i de Suïssa. Ell i el porter amb fatxa de trabucaire, s'havien declarat la guerra perquè a Frank ^{Chabry,} la guerra li agradava, mentre ^{al} Ingouville i Van Berchem, es limitaven a alçar les espatlles i somriure quan el porter els acusava de fer fressa, de llençar burilles per l'escala ...El porter per fer-se respectar dels bohemis, va clavar amb xinxetes a la seva porta, un cartó en forma de targe-ta on hom podia llegir : DETECTIF. Frank en va fer un altre amb la mateixa inscripció però amb l'ortografia correcte, és a dir: DETECTIVE Va subs-

tituir la targeta. Llavors el porter amb un gest que hom imagina de despit, perquè la caligrafia de Frank era molt més clara i elegant que la seva, la va esquinçar i llençar els trossos a l'escala que pretania voler neta. Aquestes ninades entre els bohemis i el porter les pagava jo. L'home que també es permetia el luxe d'emborratxar-se regularment, va pujar un dia a la ^{meua} golfa, cap a les tres de la matinada. ~~Comença de~~ ^{va} picar amb els punys a la ~~meua~~ porta. Sort que aquell dia jo l'havia tancada amb clau, detall que sovint negligia, ~~perquè sabia que Guy amb alguna conquesta ocasional venia de tant en tant a jeure una estona al taller del costat on s'entrava per la mateixa porta que al meu. Recordeu que els dos estudis restaven separats per un minúscul vestibol independent.~~

- Obriu! Obriu! bramava el "trabucaire", sóc el porter!

Jo de darrera la porta estant li ~~veg~~ cridava:

- Aneu a jeure la mona a casa vostra, tros d'animal! Viviu al segon vós i aquí és la golfa!

Un altre dia, llavors ja en plena guerra mundial, eren dos quarts

de nou del vespre quan va trucar a la porta, que jo ja no deixava mai ajustada sinó tancada amb clau. Aquell dia erem quatre a la golfa i no precisament bohémis ja que es tractava del catedràtic de literatura anglesa a la Universitat de Ginebra, la seva esposa i el poeta anglès Charles Uld. El porter es devia imaginar que jo estava sola perquè aquests eminents homes de lletres anglesos que em visitaven parlaven en veu molt baixa com solen fer a Europa la gent ben educada. *Vaig obrir,* ~~mentre que no hagi abusat poc o molt de l'alcohol.~~ En veure que hi havia gent a casa el porter va pretendre que no el deixavem dormir i que ell tenia ~~el~~ dret de fer-ho. Sense contestar-li li vaig tancar la porta pels nassos amb prou violència ^a per fer-lo recular d'un pas. I encara és l'hora que no estic segura de no haverçlo tocat poc o molt al rostre. *mentre* La seva veu, blasfematòria i botzinadora s'enfonsava escala avall.

Els ~~seus~~ ^{meus} visitants es sentien poc confortables en aquell estudi on venien per primera vegada. Charles Uld va proposar que anéssim al

Kursal on actuava una bona orquestra i el local era freqüentat per un públic educat i selecte. Hi vam anar. Ens hi vam enfastidir, com era de preveure. L'orquestra només interpretava música de dansa i cap dels tres - jo sí - no sabien dansar.

Cap a la una de la matinada, els dos anglesos i l'èsposa del catedràtic, em van acompanyar fins a la porta del nº 4 de Winkelried, vam prendre un amable comiat i jo em vaig enfilar escales amunt. A l'al-tura del primer pis, el "trabucaire" m'hi esperava. Sens dubte em volia espantar i de moment ho va aconseguir, però ho vaig dissimular. Li vaig plantar cara.

- Us penseu, li vaig dir, que perquè sóc una dona sola teniu dret de fastiguejar-me? Aneu ben errat. Estic molt ben protegida jo i si m'empieeu gaire us les haureu d'haver amb la justícia. Ara mateix si feu un pas cridaré i demanaré socors, vos mateix.

Em va deixar passar bo i murmurant Déu sap quines protestes

grosseres. Però no em va molestar més. Era un pobre indesitjable, un miserable embriac desorientat i malaltís. En el fons no em volia cap mal únicament, potser, sentia una inconscient atracció de mascle no ibèric, ni celtíber, sinó helvètic, envers una dona encara jove de tipus exòtic.

Poc temps després el porter de Winkelried 4, es va eclipsar per un mai més. Al segon pis només hi restava una pobra dona espantada i humil, fins aleshores invisible.

El darrer episodi d'aquest ^{vulgar} fulletó, va tenir lloc a mitja tarda d'un dia qualsevol. Jo escrivia a rampeu d'una de les finestres. — no oblideu que ni un sol dia de la meva vida no he deixat d'escriure perquè per mi escriure és com respirar — escrivia dic, a la grisa i somorta claror del nord quan vaig oir un forts cops de puny a la porta. Hi vaig anar i la vaig obrir.

Dos homes d'aspecte ferreny que ja havien fet el gest de precipitar-se dins, es van deturar en veure'm.

- No hi és en Bretzer? va fer un d'ells en veu ronca i vinosa.
- Qui és en Bretzer? vaig fer jo.
- En Bretzer és un estafador, **c**ridava un dels dos.
- Un lladre, braolava l'altre.
- Venim a pellucar-lo, amenaçaven tots dos alhora.
- (Lui faire un sale coup, van dir exactament.)
- Oh! bravo! bravo! exclamava jo pelluqueu-lo el més aviat possible. Personalment em fareu un gran servei.

- Ens ha estafat, explicava un dels homes, De tant en tant posa un anunci al diari dient que es contracten obrer. Fa pagar un franc als que s'hi presenten i tot és un invent seu. No té cap feina en perspectiva. Es queda el franc i llestos!

- El trobareu al segon pis, indicava jo, No sé si hi és però sé que hi viu.

Els homes van donar les gràcies i se'n van anar. Eren un, pobres

diablers, com el porter. No vaig oir parlar de cap assassinat ni de cap agressió perpetrats a l'escala. Però aviat ja no es va veure el porter enlloc.

I aquí fineix el fulletó del porter embriac.

Jo, a poc a poc m'anava aclimatant a Winkelried. Havia fet una fonda i minuciosa bugada dels llençols usats pel delinqüent italià. Havia netejat i ordenat el meu estatge, rentat les cortines de cretona que guarnien les sis finestres.

Jean i Guy, junt amb alguns companys de bohemia, solien venir a l'estudi, hi portaven ampolles de vi i de Pernod, bebien, fumaven cigarets, discutien, ... Guy, heroicament, m'havia encerat l'atrotinat i desigual empostissat de fusta ordinària i nuosa que cobria el sòl. La flaire de la terebentina resultava molt agradable, recordava els apartaments burgesos de parquet sempre lluent i flairós.

Margot Langenbach m'havia procurat atuellis de cuina, plats,

gots, coberts i fins tovalles i tovallons que precedien de societats de socors protestants on ella trafiquejava en qualitat de membre protector.

Els meus menús ordinaris continuaven essent: al mig dia, patates, arròs o flocs de cibada bullits amb aigua i sal. Al vespre: pa i formatge de Gruyère i, si s'esqueia, una poma.

Sort de les gorres que em treien el ventre de pena! ⁴ Sort de la calefacció de Juliette i dels Portas quan van arribar els primers freds perquè a Winkelried amb els vidres substituïts per papers, les sis finestres de cara el nord i una petita estufa dita cheminée parisienne que encesa fins al cap damunt no escalfava més enllà d'un metre, m'hi hauria ~~patat de fred.~~ *gelat.*

Però es veu que no havia arribat la meva hora, perquè a Winkelried hi vaig estar més de tres anys i no m'hi vaig morir *ni de fred ni de gana.*

El carrer existeix encara, continua duent el nom del legendari heroi helvètic. S'hi entra per l'^{l'elegant} aristocràtic Quai des Bergues i se'n

surt per una placeta que enfoca la rue du Cendrier. Ara la casa número 4 no sembla la mateixa que quan jo hi vivia. Ha estat restaurada, adecentada, aburgessada. Si un dia hi passeu pel davant, dediqueu-me un record amistós, podeu dir, en veritat, que allí va tornar a nèixer l'Aurora Bertran.